basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NASIONALE SENIOR SERTIFIKAAT

GRAAD 12

REKENINGKUNDE

MODEL 2014

PUNTE: 300

TYD: 3 uur

Hierdie vraestel bestaan uit 21 bladsye en 'n 18 bladsy-antwoordeboek.

Kopiereg voorbehou

INSTRUKSIES EN INLIGTING

Lees die volgende instruksies sorgvuldig deur en volg dit noukeurig.

1. Beantwoord AL die vrae.

2. 'n Spesiale ANTWOORDEBOEK word verskaf waarin ALLE vrae beantwoord moet word.

3. Toon bewerkings om deelpunte te verdien.

4. Jy mag 'n nieprogrammeerbare sakrekenaar gebruik.

5. Jy mag 'n donker potlood of blou/swart ink gebruik om die vrae te beantwoord.

NOTA AAN ONDERWYSERS

Hierdie Modelvraestel is bedoel om aan onderwysers en leerders 'n begrip te gee van die standaard en formaat van vrae wat as geldig beskou word vir die graad 12-NSS-Rekeningkunde-eksamen (KABV) vanaf 2014.

Onderwysers word ook verwys na:

- Die Eksamenriglyne vir verdere inligting oor struktuur en standaarde wat vereis word
- Die Ontledingsraamwerke vir bewys van die nakoming van die gewigstoekenning van die inhoud, kognitiewe vlakke en vlakke van uitdaging

NUWE KABV-INHOUD

Die volgende vrae bevat nuwe inhoud volgens die KABV:

- VRAAG 2 dek Krediteure-rekonsiliasie; die opstel daarvan is 'n graad 11-onderwerp wat in graad 12 geëksamineer mag word
- VRAAG 3 dek 'n Maatskappykontantbegroting en sluit die terugkoop van aandele in
- VRAAG 4 fokus op die terugkoop van aandele en die gevolg daarvan op die Balansstaat, Notas en toepaslike finansiële aanwysers
- VRAAG 5 is 'n standaard-kontantvloei- en -vertolkingsvraag wat aspekte oor die terugkoop van aandele insluit

DUBBELE TOETSING

Dit is nie aanbevole praktyk om in eksamenvraestelle 'dubbele toetsing' van onderwerpe regoor vrae toe te pas nie. Aangesien die onderwerp oor die terugkoop van aandele kommer of vrae by onderwysers oor die aanvaarbare hantering van die onderwerp kan laat ontstaan, is hierdie onderwerp in verskeie kontekste in hierdie Modelvraestel herhaal. Verwys na die Eksamenriglyne vir verdere navrae.

6. Gebruik die inligting in die tabel hieronder as 'n gids wanneer jy die vraestel beantwoord. Probeer om NIE daarvan af te wyk NIE.

VRAAG 1: 40 punte; 25 minute	
Hoofonderwerp van die vraag:	**Hierdie vraag integreer:**
Vervaardiging	**Bestuursrekeningkunde** Produksiekostestaat Ontleding en vertolking van eenheidskoste en gelykbreekpunt **Bestuur van hulpbronne** Interne beheer en interne oudit Etiek

VRAAG 2: 30 punte; 20 minute	
Hoofonderwerp van die vraag:	**Hierdie vraag integreer:**
Krediteure-versoening	**Finansiële rekeningkunde** Versoening van 'n Krediteuregrootboekrekening met 'n Krediteurerekeningstaat **Bestuur van hulpbronne** Interne beheer en interne oudit

VRAAG 3: 50 punte; 30 minute	
Hoofonderwerp van die vraag:	**Hierdie vraag integreer:**
Kontantbegroting	**Bestuursrekeningkunde** Ontleed en vertolk 'n kontantbegroting **Bestuur van hulpbronne** Interne beheer en interne oudit

VRAAG 4: 50 punte; 30 minute	
Hoofonderwerp van die vraag:	**Hierdie vraag integreer:**
Terugkoop van aandele	**Finansiële rekeningkunde** Aandeelhouersbelang-afdeling in die Balansstaat en Notas Ontleding en vertolking: Netto batewaarde

VRAAG 5: 70 punte; 40 minute	
Hoofonderwerp van die vraag:	**Hierdie vraag integreer:**
Kontantvloei en vertolking van inligting.	**Finansiële rekeningkunde** Kontantvloeistaat Ontleding en vertolking van finansiële inligting Onafhanklike ouditeursverslag Interne beheer Etiek en professionele liggaam

VRAAG 6: 60 punte; 35 minute	
Hoofonderwerp van die vraag:	**Hierdie vraag integreer:**
Inkomstestaat, vaste bates en voorrade	**Finansiële rekeningkunde** Opstel van Inkomstestaat **Bestuur van hulpbronne** Bateverkoperekening Voorraadwaardasie: EIEU en geweegde gemiddelde Internebeheer-probleemoplossing

VRAAG 1: VERVAARDIGING (40 punte; 25 minute)

1.1 ACE SAKREKENAARS

Hierdie besigheid vervaardig een soort basiese skoolsakrekenaar. Die besigheid gebruik die periodieke voorraadstelsel.

GEVRA:

1.1.1 Dui die kosterekeninge aan wat deur die volgende in 'n vervaardigingsonderneming geraak sal word:

(a) Huur betaal vir fabrieksgeboue
(b) Oortyd betaal aan fabriekswerkers
(c) Kommissie betaal aan verkoopspersoneel
(d) Koste van grondstowwe wat in die produksieproses gebruik word
(e) Salaris van interne ouditeur (5)

1.1.2 Stel die Produksiekostestaat vir die jaar geëindig 28 Februarie 2013 op. (10)

1.1.3 30 000 sakrekenaars is gedurende die finansiële jaar vervaardig. Bereken die koste van produksie per eenheid. (3)

INLIGTING:

Inligting geneem uit die finansiële rekords op 28 Februarie 2013:

	R
Administrasiekoste	485 000
Direkte materiaal-/Grondstofkoste	1 161 000
Fabrieksbokoste	810 000
Verkoops- en verspreidingskoste	245 000
Direkte arbeidskoste	**?**
Primêre koste	1 797 000
Totale koste van produksie van klaarprodukte	2 460 000
Goedere-in-bewerking (1 Maart 2012)	102 000
Goedere-in-bewerking (28 Februarie 2013)	**?**
Klaarproduktevoorraad (1 Maart 2012)	202 800
Klaarproduktevoorraad (28 Februarie 2013)	500 200
Verkope (26 500 sakrekenaars teen R130 elk)	3 445 000
Koste van verkope	**?**

1.2 MALOMA MELKERY

Jy word voorsien van inligting vir die jaar geëindig 28 Februarie 2013. Die eienaar van hierdie melkery is Mark Maloma. Die onderneming verkoop gegeurde melk in bottels.

INLIGTING:

Die getal eenhede geproduseer en verkoop het van 420 000 bottels in 2012 tot 540 000 bottels in 2013 toegeneem.

Die volgende syfers is op die 2013 finansiële jaar van toepassing:

	TOTAAL	**PER EENHEID**
Verkope (540 000 x R6,60)	R3 564 000	R6,60
Veranderlike koste	R1 458 000	R2,70
Vaste koste	R972 000	R1,80

1.2.1 Bereken die gelykbreekpunt en lewer kommentaar op die vlak van produksie vir die jaar. (7)

1.2.2 Ten spyte van die feit dat die fabriekswerkers 'n 10%-loonverhoging gekry het, het die direktemateriaalkoste met 50 sent per eenheid gedaal. Wat kon die verskil veroorsaak het? Watter opmerking sal jy aan Mark maak in verband met die beheer van hierdie item? (3)

1.2.3 Die vaste koste per eenheid het van R1,90 in 2012 tot R1,80 in 2013 afgeneem. Behoort Mark hiermee tevrede te wees? Watter opmerking sal jy aan Mark maak in verband met die beheer van hierdie item? Verskaf syfers om jou antwoord te staaf. (4)

1.2.4 Jy is die interne ouditeur en jy het opgemerk dat die onderneming bottels gebruik wat by Apex Produkte gekoop is as houers vir die gegeurde melk. Die kontrak met Apex Produkte is deur die kantoorbestuurder, Alex Fynn, onderteken. Terwyl jy een aand laat gewerk het, het jy opgemerk dat Apex Produkte 'n skootrekenaar by mnr. Fynn afgelewer het.

- Sal jy hieroor bekommerd wees? Gee 'n rede vir jou antwoord.
- Verduidelik watter stappe jy as interne ouditeur sal doen. Noem DRIE punte. (8)

40

VRAAG 2: KREDITEURE-VERSOENING EN INTERNE BEHEER

(30 punte; 20 minute)

Organic Handelaars koop en verkoop organiese produkte. 'n Rekeningstaat wat op 28 Julie 2013 van 'n krediteur, Aqua Groothandelaars, ontvang is, toon 'n ander bedrag verskuldig deur Organic Handelaars as die bedrag in die Krediteuregrootboek van Organic Handelaars.

GEVRA:

2.1 Maak 'n lys van die veranderinge aan Aqua Groothandelaars se rekening in die Krediteuregrootboek, wat die boekhouer moet boekstaaf om die foute of weglatings reg te stel. Gee 'n kort beskrywing in die Besonderhede-kolom en toon die veranderinge in die saldo's in die Bedrag-kolom. (12)

2.2 Stel 'n Krediteure-rekonsiliasiestaat vir Aqua Groothandelaars vir Julie 2013 op. (10)

2.3 Die eienaar van Organic Handelaars is ongelukkig oor die foute wat voorgekom het en onakkurate rekords in hul boeke tot gevolg gehad het. Verduidelik kortliks TWEE maatreëls wat Organic Handelaars kan implementeer om goeie beheer oor hul krediteure te kan volhou en om te voorkom dat dit in die toekoms weer gebeur. (4)

2.4 Organic Handelaars ondervind kontantprobleme en is tans in 'n posisie waar hulle hul krediteure nie betyds kan betaal nie. Aqua Groothandelaars het aan hulle 'n kredietlimiet van R40 000 toegestaan. Al hul huidige krediteure vereis dat hulle binne 30 dae betaal word en hulle laat hul klante kredietterme van 60 dae toe. Stel TWEE maniere voor waarop die likiditeitsposisie kan verbeter. (4)

INLIGTING:

KREDITEUREGROOTBOEK VAN ORGANIC HANDELAARS

KG4. AQUA GROOTHANDELAARS				
		Debiet	**Krediet**	**Saldo**
2013 Julie 1	 Saldo oorgedra			*Krediet* 17 680
Julie 6	Tjek 6321	16 796		884
	Korting	884		NUL
Julie 8	Faktuur 2590		17 932	17 932
Julie 10	Debietnota 89	593		17 339
Julie 14	Faktuur 2810		25 490	42 829
Julie 16	Joernaalbewys 450	1 800		41 029
Julie 17	Debietnota 102	1 482		39 457
Julie 19	Faktuur 1067		420	39 967
Julie 22	Tjek 6410	18 000		11 967
Julie 29	Faktuur 3056		32 604	44 571

Rekeningstaat ontvang van Aqua Groothandelaars:

Aqua Groothandelaars				
Posbus 453; Stellenbosch 7599; Tel: 021 851 5679				
Organic Handelaars Posbus 219 Stellenberg, 7550			**Datum van rekeningstaat: 25 Julie 2013** **Kredietlimiet: R40 000**	
		Debiet	**Krediet**	**Bedrag**
2013 Julie 1	Saldo oorgedra			17 680
Julie 6	Kwitansie 1436		16 796	884
Julie 8	Faktuur 2590	17 932		18 816
Julie 10	Kredietnota 1038		539	18 277
Julie 10	Kredietnota 1042		3 900	14 377
Julie 16	Faktuur 2810	25 904		40 281
Julie 17	Debietnota 102		1 482	38 799
Julie 19	Kredietnota 141		420	38 379
Julie 22	Tjek 6410		18 000	20 379
	Korting		900	19 479

ADDISIONELE INLIGTING:

1. Aqua Groothandelaars het die korting, soos deur Organic Handelaars op 6 Julie geëis, verwerp en aangedui dat die betaling te laat ontvang is om vir die korting te kwalifiseer.

2. Daar is 'n geskil oor die goedere teruggestuur deur Organic Handelaars soos per debietnota DN 89. Die fout is deur Organic Handelaars gemaak. Aqua Groothandelaars se kredietnota KN 1038 is korrek.

3. Aqua Groothandelaars het kredietnota 1042 op 10 Julie getoon. Dit verwys egter na een van hulle ander klante, Orgo Winkels, en nie na Organic Handelaars nie.

4. Faktuur 2810 is korrek deur Organic Handelaars geboekstaaf.

5. Aqua Groothandelaars het goedere op skuld by Organic Handelaars gekoop. Die boekhouer is opdrag gegee om hul debietsaldo van R1 800 in die Debiteuregrootboek na die Aqua Groothandelaarsrekening in die Krediteuregrootboek oor te dra. Sy het egter die inskrywing verkeerd gedoen (verwys na Joernaalbewys 450). Aqua Groothandelaars het ook vergeet om hierdie transaksie te boekstaaf.

6. Kredietnota 141 vir R420 ontvang van Aqua Groothandelaars is foutiewelik as Faktuur 141 in die Krediteuregrootboek geboekstaaf.

7. Organic Handelaars het vergeet om hul korting op 22 Julie te eis. Daar was ook op 22 Julie 'n aftrekfout van R10 000 in die Krediteuregrootboekrekening.

8. Let daarop dat Aqua Groothandelaars se rekeningstaat op 25 Julie 2013 voorberei is.

30

VRAAG 3: KONTANTBEGROTING (50 punte; 30 minute)

As die rekenmeester van Blossom Handelaars Bpk. is jy besig om die Kontantbegroting vir die drie maande geëindig 30 September 2013, wat aan die direkteure voorgelê sal word, te hersien.

GEVRA:

3.1 Verduidelik aan die aandeelhouers wat die hoofverskil tussen 'n *geprojekteerde inkomstestaat* en 'n *Kontantbegroting* is. (2)

3.2 Noem TWEE items wat in 'ander bedryfsuitgawes' ingesluit kan wees. (2)

3.3 Voltooi die Debiteure-invorderingsskedule vir Julie en Augustus 2013. (8)

3.4 Bereken die volgende:

3.4.1 Die % toename in verkope in September 2013 (3)

3.4.2 Die huurinkomstebedrag vir September 2013. Let daarop dat die maatskappy vir 'n 12%-toename in huur vanaf 1 September 2013 begroot. (2)

3.4.3 Die totale verkope vir Augustus 2013 (4)

3.4.4 Die bedrag wat gedurende September aan krediteure betaal sal word (4)

3.4.5 Die bedrag wat in September 2013 vir tussentydse dividende betaal sal word (4)

3.4.6 Wat die terugkoop van aandele die maatskappy in September 2013 sal kos (3)

3.4.7 Die rente wat vir September 2013 ontvang sal word (4)

3.5 In Augustus is daar 'n bedrag wat vir inkomstebelasting betaal sal word.

3.5.1 Wat word deur hierdie bedrag verteenwoordig, aangesien die finansiële jaareinde van hierdie maatskappy jaarliks aan die einde van Februarie is? (2)

3.5.2 Hoe sal hierdie bedrag bereken word? (2)

3.6 Die aandeelhouers is ongelukkig met die manier waarop die invordering van debiteure hanteer is.

3.6.1 Verduidelik waarom jy glo dat die aandeelhouers so voel rakende die invordering van debiteure. (2)

3.6.2 Stel TWEE maatreëls voor wat ingestel kan word om die situasie te verbeter. (2)

3.7 Aan die einde van Junie is die volgende bedrae geïdentifiseer. Die direkteure het jou gevra om aan hulle te verduidelik hoekom die begrote en werklike bedrae van sekere items so beduidend verskil. Verduidelik wat jy aan hulle sal sê oor elk van die volgende items. Verduidelik EEN punt van raad in elke geval.

	JUNIE 2013	
	Begroot	**Werklik**
Advertensies	R5 200	R8 000
Opleiding van werknemers	R12 000	NUL
Huurinkomste	R8 500	R2 000

(6)

INLIGTING:

1. **Kredietverkope:** 40% van alle verkope is op krediet.
Debiteure word 30 dae gegee om hul skuld te vereffen. Neigings die afgelope jaar toon egter dat debiteure soos volg betaal:
   - 40% in dieselfde maand van verkope, onderhewig aan 'n 5%-korting
   - 35% in die maand wat op die verkope volg, dit is 30 dae
   - 20% in die tweede maand wat op die verkope volg, dit is 60 dae
   - 5% van skulde word na 60 dae afgeskryf

2. **Voorraadaankope:**
   - Die onderneming werk op 'n vastevoorraadbasis waar voorraad wat binne 'n maand verkoop is, aan die einde van daardie maand vervang word.
   - Die onderneming gebruik 'n winsopslag van 60% op kosprys.
   - 80% van voorraad word op krediet aangekoop en krediteure word binne 30 dae betaal.

3. **Vaste deposito:**
Die onderneming het drie vaste deposito's by Reliable Bank ter waarde van R675 000 teen 'n rentekoers van 8,0%. Een van dié vaste deposito's, met 'n waarde van R375 000, verval in September.

4. **Aandele:**
   - Die maatskappy het 250 000 uitgereikte aandele en die gemagtigde aandelekapitaal het 'n saldo van R1 500 000.
   - Die maatskappy beplan om 'n verdere 40 000 aandele gedurende Augustus 2013 teen 'n prys van R10,00 per aandeel uit te reik.
   - Een van die aandeelhouers is vroeër die jaar oorlede. Hierdie aandeelhouer besit 55 000 aandele. Daar is besluit om die aandele gedurende September 2013 uit die boedel terug te koop teen 'n prys van R15,50 elk.

5. **Dividende:**
Teen die einde van September sal 'n tussentydse dividend van 40 sent per aandeel op aandele in besit aan die einde van September betaal word.

BLOSSOM HANDELAARS BPK.
KONTANTBEGROTING VIR DRIE MAANDE GEËINDIG 30 SEPTEMBER 2013

	2013 JULIE	2013 AUGUSTUS	2013 SEPTEMBER
ONTVANGSTE			
Kontantverkope	1 200 000	1 200 000	1 440 000
Invorderings van debiteure	**?**	**?**	804 800
Gewone aandelekapitaal (nuwe aandele)		400 000	
Huurinkomste	8 500	8 500	**?**
Vaste deposito verval			375 000
Rente op vaste deposito	4 500	4 500	**?**
Diverse inkomste			**?**
	1 893 300	2 339 000	2 635 700
BETALINGS			
Aankoop van voorraad	**?**	**?**	300 000
Betalings aan krediteure	**?**	**?**	
Direkteursfooie	6 000	6 000	6 000
Salarisse en lone	520 000	520 000	520 000
Ouditfooie	7 500	7 500	7 500
Inkomstebelasting		46 000	
Advertensies	5 200	5 200	5 200
Dividende op gewone aandele			**?**
Terugkoop van aandele			**?**
Ander bedryfsuitgawes	**?**	**?**	**?**
	1 758 700	1 804 700	2 835 200
Surplus (tekort)	134 600	534 300	(199 500)
Beginbanksaldo	(28 000)	106 600	640 900
Eindbanksaldo	106 600	640 900	441 400

50

HOU HIERDIE BLADSY BLANKO.

VRAAG 4: TERUGKOOP VAN AANDELE EN VERTOLKING

(50 punte; 30 minute)

Jy word voorsien van inligting met betrekking tot Prospect Beperk vir die jaar geëindig 31 Maart 2013. Die HUB, Ronnie Phosa, besit 150 000 aandele in die maatskappy, saam met sy kinders.

Waar verduidelikings of kommentaar gevra word, word daar van jou verwag om syfers of finansiële aanwysers aan te haal om jou verduidelikings te staaf.

GEVRA:

4.1 Aandeelhouersbelang-gedeelte van die Balansstaat op 31 Maart 2013. (6)

4.2 Notas tot:
- Gewone aandelekapitaal (13)
- Behoue inkomste (15)

4.3 Bereken die netto batewaarde per aandeel op 31 Maart 2013 na die terugkoop van die aandele by die Gaptu-familie. (4)

4.4 Die Gaptu-familie was gretig om hul aandele te verkoop aangesien hulle ongelukkig was met die lae uitbetaalbeleid wat die direkteure gevolg het met die besluite oor dividende. Na jou mening, is hulle klagtes geldig, of nie? Verduidelik. (4)

4.5 Is die Gaptu-familie 'n billike waarde vir hul aandele aangebied? Verduidelik. (3)

4.6 Na jou mening, sal die terugkoop van die aandele by die Gaptu-familie tot voordeel van die oorblywende aandeelhouers wees, of nie? Verduidelik. (5)

INLIGTING:

1. Die gewone aandelekapitaal op 1 April 2012 bestaan uit:
   - 250 000 gewone aandele uitgereik gedurende die 2010 finansiële jaar teen R5,00 per aandeel
   - 150 000 gewone aandele uitgereik gedurende die 2011 finansiële jaar teen R7,00 per aandeel.

2. Behoue inkomste op 1 April 2012 beloop R1 960 000.

3. Die volgende veranderinge aan die aandelekapitaal het gedurende die 2013 finansiële jaar plaasgevind:
   - Op 1 Oktober 2012 is 100 000 nuwe, gewone aandele uitgereik teen R9,00 per aandeel. Hierdie aandeelhouers is nie geregtig op tussentydse dividende nie.
   - Op 31 Maart 2013 het die direkteure besluit om 220 000 gewone aandele by lede van die Gaptu-familie, wat nie verder daarin belangstel om aandeelhouers te wees nie, terug te koop. Hierdie aandeelhouers het oorspronklik die meeste van hul aandele op die JSE teen verskillende pryse en op verskillende tye aangekoop. Die terugkoopprys was R10,70 per aandeel. Hierdie aandeelhouers is geregtig op alle dividende vir die 2013 finansiële jaar.

Kopiereg voorbehou

4. Addisionele inligting vir die afgelope twee finansiële jaar:

	FINANSIËLE JAAR GEËINDIG:	
	31 Maart 2013	**31 Maart 2012**
Netto inkomste na belasting	R1 600 000	R2 200 000
Gewone aandeelhouersbelang teen jaareinde	**?**	R4 260 000
Getal uitgereikte aandele teen jaareinde	**?**	400 000 aandele
Markprys per aandeel op die JSE	1 040 sent	1 040 sent
Netto batewaarde per aandeel	**?**	1 065 sent
Verdienste per aandeel	356,6 sent	488,9 sent
Tussentydse dividende	70 sent	90 sent
Finale dividende	102 sent	140 sent

50

VRAAG 5: KONTANTVLOEI EN VERTOLKING (70 punte; 40 minute)

Jy word voorsien van inligting met betrekking tot Bellco Beperk vir die jaar geëindig 31 Augustus 2013.

5.1 'n Maatskappy se gepubliseerde jaarverslag bestaan uit vyf hoofdele.

Kies 'n beskrywing uit KOLOM B wat by 'n komponent in KOLOM A pas. Skryf slegs die letter (A–E) langs die vraagnommer (5.1.1–5.1.5) in die ANTWOORDEBOEK neer.

KOLOM A (Komponente van die jaarverslag)		KOLOM B (Beskrywing)	
5.1.1	Inkomstestaat	A	'n skriftelike, verbale verduideliking van die bedrywighede van die maatskappy gedurende 'n finansiële jaar
5.1.2	Balansstaat		
5.1.3	Kontantvloeistaat	B	toon aan of die aandeelhouers op die finansiële state kan staatmaak, of nie
5.1.4	Direkteursverslag		
5.1.5	Onafhanklike ouditeursverslag	C	toon die wins/verlies van die maatskappy aan
		D	toon die invloed van die bedryfs-, finansiële en beleggingsaktiwiteite op die kontanthulpbronne aan
		E	toon die netto waarde van die maatskappy aan

(5 x 1) (5)

5.2 Voltooi die Kontantvloeistaat vir die jaar. Toon bewerkings tussen hakies. (22)

5.3 Bereken die volgende finansiële aanwysers vir 2013:

5.3.1 Vuurproefverhouding (4)

5.3.2 % opbrengs op gemiddelde aandeelhouersbelang (4)

5.3.3 Skuld-eienaarsbelang-verhouding (3)

5.3.4 % opbrengs op gemiddelde kapitaal aangewend (gebruik netto inkomste voor belasting) (4)

5.4 Die direkteure is tevrede dat die bedryfsdoeltreffendheid van die onderneming verbeter het. Haal aan en verduidelik TWEE finansiële aanwysers om hul mening te staaf. (4)

5.5 Volgens die Maatskappywet (Wet 61 van 1973) mag die direkteure slegs aandele terugkoop indien die likiditeit van die onderneming aanvaarbaar is. Haal aan en verduidelik DRIE finansiële aanwysers wat bewys lewer dat hulle aan die Wet voldoen het. (6)

5.6 Die direkteure wil volgende jaar nog 'n tak in 'n ander omgewing vestig. Hulle sal R1,5 miljoen benodig om dit te finansier. Een van die direkteure het voorgestel dat hulle hierdie uitbreiding moet finansier deur lenings te verhoog in plaas daarvan om nuwe aandele uit te reik.

- Haal aan en verduidelik TWEE finansiële aanwysers om sy mening te staaf.
- Verduidelik TWEE ander faktore, met raad, wat die direkteure moet oorweeg voordat hulle met hierdie uitbreiding voortgaan. (10)

5.7 Verwys na die uittreksel van die onafhanklike ouditeursverslag onder Inligting 6:

- Verduidelik in jou eie woorde hoekom dit vir die onafhanklike ouditeure nodig is om interne beheer in die afdeling oor Direkteure se Verantwoordelikheid te noem. (2)
- In die afdeling oor Onafhanklike Ouditeur se Verantwoordelikheid noem hulle iets oor 'etiese vereistes'. Gee 'n praktiese voorbeeld hiervan. (2)
- Is hul finale mening goed, of nie? Verduidelik. (2)
- Hoekom is dit vir die onafhanklike ouditeur nodig om die kwalifikasie GR (SA) agter sy naam te hê? Verduidelik. (2)

INLIGTING:

1. **Uittreksel uit die Balansstaat vir die jaar geëindig 31 Augustus:**

	2013	**2012**
Vaste bates	12 138 000	12 357 000
Beleggings (4% p.j.)	250 000	600 000
Bedryfsbates	3 465 000	3 200 000
Handelsvoorraad	1 720 000	2 250 000
SAID (Inkomstebelasting)	65 000	0
Handels- en ander ontvangbare bedrae (SAID uitgesluit)	1 140 000	940 000
Kontant en kontantekwivalente	540 000	10 000
TOTALE BATES	**15 853 000**	**16 157 000**
Aandeelhouersbelang	11 011 400	8 595 000
Aandelekapitaal	8 960 000	6 360 000
Behoue inkomste	2 051 400	2 235 000
Lening by Unity Bank (11% p.j.)	3 000 000	5 400 000
Bedryfslaste	1 841 600	2 162 000
Handels- en ander betaalbare bedrae (SAID en aandeelhouers uitgesluit)	920 000	1 260 000
SAID (inkomstebelasting)	0	72 000
Aandeelhouers vir dividende	921 600	620 000
Oortrokke bankrekening	0	210 000
TOTALE EKWITEIT EN LASTE	**15 853 000**	**16 157 000**

2. **Uittreksels uit die Inkomstestaat en Notas vir die jaar geëindig 31 Augustus 2013:**

Waardevermindering	R1 010 000
Bedryfswins	3 062 000
Rente-uitgawe	462 000
Netto wins voor belasting	2 600 000
Netto wins na belasting	1 820 000
Tussentydse dividende betaal	770 000
Finale dividende verklaar	921 600

3. **Aandele uitgereik en teruggekoop:**
- 1 000 000 gewone aandele is teen die einde van die vorige finansiële jaar, 31 Augustus 2012, uitgereik.
- 400 000 gewone aandele is op 1 September 2012 uitgereik.
- 120 000 gewone aandele is op 28 Februarie 2013 uit die boedel van 'n afgestorwe aandeelhouer teruggekoop. Die aandele is teen R2,60 hoër as die gemiddelde uitreikprys teruggekoop.

4. **Veranderinge aan vaste bates:**
Nuwe voertuie en toerusting is gedurende die jaar vir R880 000 aangekoop.
Ongebruikte voertuie is gedurende die jaar teen boekwaarde verkoop.

5. **Finansiële aanwysers vir die afgelope twee jaar:**

	2013	**2012**
Solvensieverhouding	3,3 : 1	2,1 : 1
Bedryfsverhouding	1,9 : 1	1,5 : 1
Vuurproefverhouding	**?**	0,4 : 1
Omsetsnelheid van voorraad	8,7 keer	6,6 keer
% opbrengs op gemiddelde aandeelhouersbelang	**?**	15,6%
Netto batewaarde per aandeel	860,3 sent	859,5 sent
Verdienste per aandeel	135,8 sent	114,2 sent
Dividende per aandeel	127 sent	30 sent
Skuld-eienaarsbelang-verhouding	**?**	0,6 : 1
% opbrengs op gemiddelde kapitaal aangewend	**?**	12,4%
% bruto wins op koste van verkope	62,2%	58,3%
% bedryfsuitgawes op verkope	37,9%	44,5%
% bedryfswins op verkope	10,1%	7,3%

6. **Uittreksel uit die onafhanklike ouditeursverslag. Let daarop dat hierdie NIE 'n volledige verslag is NIE.**

VERSLAG VAN DIE ONAFHANKLIKE OUDITEUR

Ons het die jaarlikse finansiële state van Bellco Beperk geoudit ... soos aangetoon op bladsy 52 tot 64.

Direkteure se Verantwoordelikheid vir die Finansiële State

Die direkteure van die maatskappy is verantwoordelik vir die opstel en redelike voorlegging van hierdie finansiële state in ooreenstemming met die Internasionale Finansiële Verslagdoeningstandaarde en die vereistes van die Maatskappywet van Suid Afrika, en vir sodanige interne beheer soos wat die direkteure bepaal het noodsaaklik te wees om hulle in staat te stel om finansiële state op te stel wat vry is van wesenlike verdraaiing, of dit deur bedrog of foute is.

Onafhanklike Ouditeur se Verantwoordelikheid

Ons verantwoordelikheid is om 'n mening uit te spreek oor die finansiële state gegrond op ons oudit.

Ons het ons oudit uitgevoer volgens die Internasionale Standaarde vir Ouditering. Hierdie standaarde vereis dat ons voldoen aan etiese vereistes en dat ons die oudit beplan en uitvoer om 'n redelike versekering te kry dat die finansiële state vry van wesenlike verdraaiing is.

Mening

Na ons mening weerspieël die jaarlikse finansiële state 'n redelike weergawe, in alle wesenlike opsigte, van die finansiële posisie van Bellco Beperk soos op 31 Augustus 2013, en sy finansiële vertoning en kontantvloei vir die 52 weke wat tot gevolg het dat dit in ooreenstemming is met Internasionale Finansiële Verslagdoeningstandaarde en die vereistes van die Maatskappywet van Suid-Afrika.

MSANE & CHARTER
Direkteur: MPJ Msane
Geregistreerde Ouditeur; Geoktrooieerde Rekenmeester (SA)
15 September 2013

70

VRAAG 6: INKOMSTESTAAT, VASTE BATES EN VOORRAAD

(60 punte; 35 minute)

6.1 KLOOF REKENAARS (EDMS.) BPK.

Jy word voorsien van inligting met betrekking tot Kloof Rekenaars (Edms.) Bpk. vir die jaar geëindig 30 Junie 2013.

GEVRA:

6.1.1 Verwys na Aansuiwerings en Addisionele Inligting 5. Bereken die wins/verlies met die verkoop van die kantoorrekenaars op 31 Maart 2013. (6)

6.1.2 Verwys na Aansuiwerings en Addisionele Inligting 6. Bereken die waarde van die voorraad voorhande van die:

- Hypa-skootrekenaars, volgens die spesifieke identifikasiemetode (3)
- ABX-drukkers, volgens die EIEU-metode (5)
- Silvo-drukkerspapier, volgens die geweegdegemiddelde-metode. (5)

6.1.3 Stel die Inkomstestaat vir die jaar geëindig 30 Junie 2013 op. (32)

INLIGTING:

(a) **Items geneem uit die Vooraansuiweringsproefbalans op 30 Junie 2013:**

Balansstaatrekeninge-afdeling	**Debiet**	**Krediet**
Grond en geboue	930 000	
Toerusting	510 100	
Opgelope waardevermindering op toerusting		231 000
Handelsvoorraad	281 000	
Lening van Hoofweg Kredietverleners (13% p.j.)		300 000
SAID (voorlopige belasting)	194 000	
Debiteurekontrole	32 000	
Voorsiening vir oninbare skulde		2 000
Nominalerekeninge-afdeling		
Verkope		3 700 000
Koste van verkope	2 100 000	
Personeeluitgawes (salarisse, lone en kommissie)	180 000	
Direkteursvergoeding	120 000	
Kommissie-inkomste		36 000
Rente op lening	29 000	
Diverse uitgawes (insluitende verpakkingsmateriaal)	45 000	
Bateverkope		7 000

(b) **Aansuiwerings en addisionele inligting:**

1. Kommissie-inkomste van R2 350 is aan die onderneming verskuldig.

2. Verpakkingsmateriaal van R1 700 is voorhande aan die einde van die jaar. Verpakkingsmateriaal is ingesluit by Diverse uitgawes.

3. Een van die twee direkteure is sy fooie vir 6 maande betaal. Die fooie is halfpad gedurende die finansiële jaar met 10% verhoog. Voorsien vir die verskuldigde fooie. Beide direkteure verdien dieselfde jaarlikse fooie.

4. Rente teen 13% p.j. is op die lening verskuldig. Hierdie rente word nie gekapitaliseer nie. Die lening is etlike jare gelede aangegaan. 'n Betaling van R100 000 is op 31 Desember 2012 gedoen. Dit is behoorlik geboekstaaf.

5. Toerusting bestaan uit:

	Kosprys op 30 Junie 2013	**Opgelope waardever-mindering op 1 Julie 2012**	**Waardever-minderingkoers**
Algemene toerusting	418 000	183 000	20% op verminderende-saldo-metode
Kantoorrekenaars	92 100	48 000	33⅓% op kosprys
	R510 10	R23 000	

LET WEL: Een van die kantoorrekenaars is op 31 Maart 2013 verkoop. Die verkoopprys is teen die Bateverkope-rekening gekrediteer, maar geen ander inskrywing is gemaak nie. Die kosprys van hierdie rekenaar was R18 600 en die opgelope waardevermindering aan die begin van die jaar was R9 400.

Waardevermindering moet teen die koerse hierbo afgeskryf word.

6. Die onderneming gebruik die deurlopende voorraadstelsel. Voorraadrekords toon:

Item	**Waardasie-metode**	**Voorraad voorhande op 30 Junie 2013**	**Waarde op 30 Junie 2013**
Hypa-skootrekenaars	Spesifieke identifikasie: R10 500 elk	20 rekenaars	**?**
ABX-drukkers	EIEU	46 drukkers	**?**
Silvo-drukkerspapier	Geweegde gemiddeld	600 riem	**?**

LET WEL: Twee van die Hypa-skootrekenaars wat in die voorraadsyfers hierbo ingesluit is, is aan Bonlo Primêre Skool en Bonlo Hoërskool geskenk. Geen inskrywing is vir hierdie skenkings gemaak nie.

Die volgende inligting is van toepassing op handelsvoorraad van drukkers en papier:

	ABX-drukkers			Drukkerspapier		
	Hoeveel-heid	**Prys**	**Totaal**	**Hoeveel-heid**	**Prys**	**Totaal**
Openingsvoorraad	20	R700	R14 000	1 200	R33	R39 600
AANKOPE	204		R153 040	5 400		R206 800
Aug. 2012	100	R730	R73 000	1 600	R40	R64 000
Jan. 2013	70	R750	R52 500	2 000	R30	R60 000
Mei 2013	34	R810	R27 540	1 800	R46	R82 800
SUBTOTAAL	224		R167 040	6 600		R246 400
Verkope	178	R1 500	R267 000	6 000	R65	R390 000
Slotvoorraad	46		**?**	600		**?**

7. Die inkomstebelastingaanslag vir die jaar toon dat die onderneming SAID 'n bedrag van R37 000 op 30 Junie 2013 skuld.

6.2 PROBLEEMOPLOSSING

In 'n poging om die verkope van hul skootrekenaars te verhoog het die direkteure van Kloof Rekenaars (Edms.) Bpk. besluit om drie onlangs gekwalifiseerde verkoopspersone vir 'n proeftydperk van een maand aan te stel.

Hierdie verkoopspersone sal nie beperk word tot die winkelperseel om hul werk te verrig nie. Hulle is in diens geneem om potensiële klante, wat moontlik in skootrekenaars of drukkers belangstel, te besoek.

Die verkoopspersone sal elk die volgende betaal word:

- 'n Vaste basiese maandelikse salaris van R7 000
- 10% kommissie op verkope wat deur hulle gemaak word
- 'n Vervoertoelaag van R2,00 per kilometer wat hulle in hul privaat voertuie reis

Die onderneming maak gewoonlik 'n bruto wins van R6 000 per skootrekenaar (kosprys R10 500, verkoopprys R16 500). Die verkoopspersone word toegelaat om 'n maksimum van R500 handelskorting per skootrekenaar toe te staan, indien nodig, om hulle te help om die verkope te verseker.

Aan die einde van die een-maand-proeftydperk word jy van die syfers op die volgende bladsy voorsien.

GEVRA:

- Verduidelik EEN probleem met betrekking tot elke verkoopspersoon. Verskaf syfers om jou verduideliking te staaf. (6)

- Watter raad sal jy aan die direkteure gee met betrekking tot die plan om hierdie verkoopspersone in diens te neem? (3)

INLIGTING:

Naam van verkoopspersoon:	**GUGU**	**MANNY**	**JIM**
Getal skootrekenaars geneem uit die voorraad aan die begin van die maand	20	20	20
Getal skootrekenaars vir kontant verkoop	9	16	11
Getal rekenaars teruggegee aan voorraad aan die einde van die maand	11	4	8
Korting aan klante toegestaan	R0	R8 000	R5 000
Kontant van verkope deur elke verkoopspersoon in die bankrekening gedeponeer	R148 500	R207 000	R193 000
Bruto wins verdien voor korting en ander uitgawes	R54 000	R90 000	R72 000
Basiese salaris	R7 000	R7 000	R7 000
Kommissie aan elke verkoopspersoon betaal	R14 850	R25 200	R17 850
Vervoertoelaag geëis (R2,00 per km)	R3 000	R1 000	R1 000

60

GROOTTOTAAL: 300

Kopiereg voorbehou